

ФРАНЦИЯ

„MAGAZINE LITTERAIRE“, месечно списание,
бр. 200, ноември 1983, Париж

„Магазин литерер“ е едно от сравнително новите френски периодични издания, което чувствава неотдавна двестотния си брой. Той бе посветен на един крупен проблем от нашата съвременност: криза на обществените науки: политическа икономика и история, етнология и лингвистика, социология и религия. Главният редактор на изданието Жан-Жак Броши, изтъкнат писател и журналист, участва активно в списването на „Магазин литерер“, в което ръководи литературната рубрика „Кроник дю каприкорн“. Горещ почитател на Жан-Пол Сартър, Броши му посвещава в този „юбилеен“ брой интересен „подлистник“, с който представя двата тома (издание на „Галимар“) на посмъртния Сартър труд „Писма до Кастор и до неколцина други“. „За хората от моето поколение — пише Броши, — възпитани в сартърска атмосфера, това, което авторът на „Битие и небитие“ казваше, мислеше, важеше за нас преди всичко друго, тъй като Сартър беше за нас писател, философ, моралист, човек на театъра, автор на манифести...“

В писмата на Сартър виждаме всекидневния човек, загрижен за бельото си, за цигарите си, за книгите, които иска да чете, загрижен за това, което *той* и за онова, което *тя* (тук се визира Симон дьо Бовоар) пише, вълнува се и за това, какво мисли Жан Полан или Брис Парен (видни сътрудници на сп. „Нувел Ревю Франсез“) за успеха на пиесите и романите му. Сартър е представен не като графоман, както някои злонамерени автори разпространяват охотно, а като писател, който пише с лекотата, с която диша, като си служи едновременно с всички регистри на писането — записки, писма, романи, философия, изграждайки в 200 страници от една случка, от едно произшествие, от една подробност, цяла теория за преходността (temporalité) или за прочутата разлика, развита в съчинението „Битие и небитие“, между „мотивите“ и „подтиците“ (mobiles) на един акт. Разбираме по този начин, пояснява Броши, защо Сартърската философия е имала такава стойност, защо при Сартър думата феноменология придобива целия свой смисъл, като писателят извежда винаги от реалното, най-

достъпното, разбираемото, затова и Арон (Раймонд), говорейки за Сартър, подчертаваше тази негова изключителна способност да изобретява концепти (inventer des concepts).

Като четем писмата до Кастор и до други адресанти, виждаме по един почти единствен маниер страстта — шизофренична или параноична според темпераментите, — която овладява или движи един писател... Когато Сартър пише „Думите“, казва Броши, влагайки в писането целия свой талант, имаме впечатлението за една постройка, която прави, за изграждане в система на своето детство и посредством него — на всички детства. Независимо дали говори за детето Бодлер, за детето Жене или за детето Сартър. Единствени без съмнение са различните обстоятелства, но охото на анализатора, строежът на думите, гледището са същите. Когато Жан-Пол Сартър пише на Симон дьо Бовоар, нищо не струва повече от тази красива интелектуална постройка, или по-скоро проблемът е известен. Една биография положително се създава, но става по спонтанен начин без нарочна мисъл за това.

Тези писма, несвързани, с пропуски и липсващи места (притежателите им не са искали да ги дадат за обнародване), съставляват в своята цялост един вид паметник. Сартър е успял в това, което Андре Жид е изгубил. Знае се например, разказва Жан-Жак Броши, че Мадлен Жид, съпругата на писателя, в пристъп на ревност, когато той заминал за Англия заедно с младия си колега Марк Алегре, изгаря всички писма, които Жид ѝ изпратил. Изведнъж цялото творчество на Жид, казва Броши, се оказа ослепено (според стриктния израз на френския автор) и никога не се възстановява от загубата, съставляваща неделима част от това, което писателят бе създал, същественото, може би.

Сартър също придава значителна стойност на писмата, които пише на Симон дьо Бовоар. Тя от своя страна, без да последва примера на Мадлен Жид, ги е съхранила и публикувала без никаква цензура, което ѝ прави чест.

Сред обилния и интересен журналистически материал, който пълни значителна част от 150-те страници на ноемврийския брой на „Магазин литерер“, не един и два са очерците, които предлагат най-любопитно четиво, но особено спира вниманието ни критическият очерк на Рьоне Тавериние озаглавен

„Истинска история“, посветен на репортажа на познатата френска журналистка Доминик Дезанти, известна прогресивна интелектуалка, озглавен според наслова на съчинението ѝ „Ключовете на Елза Арагон-Триоле“ (издание на „Рамзе“, 1983). Критикът Рьоне Таверние, основател в периода на Съпротивата на известното периодично издание „Фонтеи“, резюмира така своя очерк: „Анализ на една от най-прочутите двойки на века: Елза Триоле и Арагон. Безподобна двойка, често раздразнителна със своите скрити съучастия, гръмки караници и мистериозни драми. В житейското описание на бащата на Елза, адвокатът Юрий Казан, израелит по произход, се срещат познати и прочути имена: Борис Пастернак, Роман Якобсон, бъдещият изтъкнат езиковед, и особено — Владимир Маяковский, с три години по-възрастен от Елза и с две години по-малък от сестра ѝ Лили. Според разказа на Дезанти Елза напуска Русия, за да се омъжи за Андре Триоле, който не е бил поет. След преходни приключения (с писателя Марк Шадури, французин) и пътувания (до остров Таити) Елза хваща перото и написва „Камуфлаж“ на руски език с помощта на Исак Бабел. Нейният начин на мислене не се подчинява на обратите на руския език. В Париж Елза среща Арагон и се свързва с него, както ни уведомява Пиер Декс в биографичната си книга за писателя. Според Пиер Декс, който работи дълго време в тясно сътрудничество като главен редактор на водения от Арагон седмичник „Ле летр франсез“, Елза Триоле е упреждала решително влияние върху чувствителността, вкусовете, ориентацията и дълбоката личност на писателя. През тази 1928 г., когато Елза публикува „Камуфлаж“, истински пролог към самоубийство, пише критикът Таверние, Арагон скъсва с Нанси Кюнард след опит да се самоубие във Венеция. Дватама „десперадос“ („отчаяни“), които не са се отказали да покорят света, се запознават на 1 ноември в бар „Купола“... Доминик Дезанти е имала право да припомни, казва Таверние, отгде идват Елза и Луи (Арагон) и това двойно обяснение оправдава, потвърждава анализа за двойката, която ще стане една от най-прочутите на века до-та, че произведението им да излизат *кристо-сани*, с цел завинаги да бъдат слети имената им на творци. И това не е само от желание за сила, но е и свидетелство за двойно спасение. Спасена за живот от един измежду най-блестящите мъже на времето, Елза Триоле

ще бъде нещо повече от негова вдъхновителка; негов гръбначен стълб. Когато тя изчезне, Арагон ще бъде само един фантом.

Като разглежда по-нататък труда на Доминик Дезанти, Рьоне Таверние пише, че по-голямата част от него е посветена на функционирането (fonctionnement) на двойката. Разрив с Андре Брьотон, преминаване към реализма, приседияване към комунизма, журналистическа дейност, връщане към романа през 1934 г., участие в интернационалната борба против фашизма. Всички тези „моменти“ от живота на Арагон са също така познати, както и моментът, когато от 1940 до 1945 г. Арагон е певецът на Съпротивата, „национален поет“, диригентът на френската антинацистка интелигенция. Онова, което е по-малко познато и по-малко известно, е участието на Елза в тази ангажираност... Нека не забравяме, че Елза е имала куража да овладее френския език до степен да го подчини на своите литературни цели, за да стане френска романистка.

Любопитно е да прибавим в заключение на настоящата кратка хроника интересния очерк на проф. Пиер Тюилие, озглавен „Изкушението на биологята“, който списанието помества под следната забележка: „Обществени науки имат много да научат от биологическите науки. Но не забравяйте култа на трудностите и на империализма на социобиологията...“ Обществени науки, казва в една своя статия философът Жак-Тусен Дезанти, заемат териториите на философията. Но на философите остават огромни експериментални полета: в реалността и думите на другите...

С особен интерес се четат и страниците на 96 мислители, интелектуалци и изследователи, които имат лично място в съвременните обществени науки и които списанието представя на читателите с кратки бележки за творчеството им в разнородните браншове на съвременното знание. Между изтъкнатите научни представители са и нашите съотечественици, които работят в чужбина, предимно във Франция, където заемат съществени постове в университетската йерархия като преподаватели и титуловани професори — Юлия Кръстева и Цветан Тодоров, и двамата автори на солидни научни трудове в областта на модерното езикознание и на литературната наука, получили висока оценка от критиката в досегашната научна проблематика.

Н. Д.